

Yerli ve Milli Unsurlar Barındıran Bir Masal Derlemesi Örneği: Billur Köşk Masalları

Sinem Pala

Billur Köşk Masalları, Tahir Alangu tarafından 1961 yılında yeniden derlenen bir masal kitabıdır. Masallar sadece Alangu tarafından değil, alanında uzman birçok kişi tarafından da derlenmiştir. İlk bilinen nüshası 1899 yılında İstanbul'da Georg Jakop'un eline geçmiştir. *Billur Köşk Masalları*, o yıllarda Osmanlı'nın en uzak köylerine bile yayılan kimin tarafından yazılıp derlendiği belli olmayan ve uzun yıllardır tekrar tekrar alınılan bir masal kitabı olarak karşımıza çıkmaktadır. **Ancak bu kitabı diğer masal kitaplarından ayıran temel şey ise ilk derleme masal kitabı olmasıdır.**

Billur Köşk Masalları, on dört farklı masaldan oluşmaktadır.

1. "Muradına Eremeyen Kız",
2. "Muradına Eren Kız",
3. "Ağlayan Nar ile Gülen Ayva",
4. "İğci Baba",
5. "Tasa Kuşu",
6. "Helvacı Gu"zeli",
7. "Billur Köşk ile Elmas Gemi",
8. "Zümrüdüanka Kuşu",
9. "Hırsız ile Yankesici",
10. "Sefa ile Cefa",
11. Ali Cengiz Oyunu",
12. "Saka Güzeli",
13. "Kara Yılan"
14. "Mercan Kız"

Bu kitaptaki masallarda, Türk masallarına özgü birkaç motife yer verilmiştir. Özellikle "kırk sayısı", "kuş", "sabır taşı" gibi öğeler anlatıdaki masallarda karşımıza çıkmaktadır.

KIRK SAYISI:

Bu kitapta aynı isimli masalla yer alan sabır taşı sadece edebi değil dini bir motif olarak da kullanılır. Başka bir örnek olarak, kırk sayısı da hemen hemen her masalda sıkça geçen bir motiftir. Bu motifin Halk edebiyatı eserlerinde kullanılması, günlük yaşamda çok sık kullanılmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu kadar sık kullanılmasının sebebi ise "dini değerlere yüklenen sayı ve simgelerin hayata yansımaları" olarak değerlendirilebileceği gibi, bir yandan da kırk sınırlı/sonlu bir şeyi temsil anlamına da gelebilir. Buradaki tüm masalarda mutlu sonlu düşünler kırk gün kırk gece yapılır. "Muradına Eren Dilber"de bir ölünen başında beklemek kırk günde gerçekleşir. Tutulan yas günlerinin, verilen cezaların, mühlet konulan günlerin sayısı hep kırktır. Sadece kırk sayısı değil, kırk bir de çok kullanılmaktadır. Özellikle "Karayılan" masalında kırk bir ifadesine çok yer verilmiştir. Kırk bir tane gül çubuğunu dizerek, kırk bir kirpinin derisinden vücudunu kaplayarak yılanı yakışıklı şehzadeye dönüştüren bu masal yine Halk edebiyatı motifini taşımaktadır. Yine üç sayısı da bu bağlamda kullanılan bir başka motiftir. Üç günlük yollardan, üç çocuğu olan sultana, babasının saç telinden üç tüy koparan kızıdan, üç balıkçıya anlatılan masallara kadar sayı motiflerine oldukça yer verildiği görülmektedir.

KUŞ MOTİFİ:

Türk masallarında sıkça kullanılan kuş motifi de metindeki masalların neredeyse hepsinin içinde yer almaktadır. "Muradına Eren Dilber" masalında olayı şekillendiren, kızın kaderini belirleyecek haberleri ona getiren bir kuştur. "Tasa Kuşu" masalında yine sultanın çocuklarını çalan ve olayların seyrini değiştiren bir kuş olmuştur. "Sefa ile Cefa", "Mercan Kız", "Karayılan" masallarında da olaylara müdahale eden, masalın seyrini değiştiren motif olarak kuş karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla masalarda ortak bir Türk masalı motifi kullanımından bahsetmek mümkündür.

SABIR TAŞI:

Toplumsal huzuru ve gelişimi artıran etik ve sosyolojik iletiler ile toplumu eğitmek, Türk masallarında en sık kullanılan araçlardan biridir. Kahramanlar bir şekilde düştükleri kötü durumdan kendi çabaları, bir işe girip gösterdikleri çalışkanlık ve yaşanan kötü şeylere sabretmeleri ile çıkabilirler.

Bu masalları bilindik diğerk masallardan ayıran birkaç özelliği de vardır. Bunlardan biri masalların giriş kısmıdır. Herkesin aklına masala denildiğinde “Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde..” diye devam eden tekerleme gelir. Fakat bu derlemede her masalın giriği bize tanıdık olmayan bir tekerleme ile başlar: **“Bir varmış, bir yokmuş, Tanrı’nın kulu çokmuş. Çok demesi, yok demesi günahmış. Evvel zaman içinde...”** Türk masallarında birden çok tekerlemeden bahsetmek mümkündür. Buradaki bu giriş tekerlemesi de bu masaları milli yapan öğelerden biridir ve Türk masallarına özgüdür.

Öten yandan metindeki masalarda birkaç kere tekrar eden bazı olaylar ve durumlar da bulunmaktadır. Örneğın, bir kuş kıza gelir, bir tekerleme söyler ve gider ya da bir anne oğluna kız istemek için karşı saraya gider. Bu gibi durumlar genelde masalarda tekrar ederler. Bu tekrar edişler yukarıda da bahsettiğimiz gibi Türk masallarına uygun bir biçimde motifler kullanılarak gerçekleşir. Özellikle üç rakamı bu tekrarların sayısını bize gösterir. *Üç adımlık mesafe, üç gün, kızın başındaki üç iğne, at yelesinden koparılan üç tüy, karşılaşılan üç çocuk, falakaya yatırılan üç balıkçı* gibi öğeler bu masalların millilik ve yerlilik özelliklerini ortaya koymaktadır. Masalarda tekrar eden kısımlarının çoğunda tekerlemelerle birlikte tekrarlar görülmektedir.

Billur Köşk Masalları, 1800’lü yıllardan kalma bir derleme masal kitabıdır. Bu özelliği onu aslında değışime açık olmaya ve zamana göre farklılıklara açık olmasına imkân tanımaktadır. Alangu’nun derlediğı kitap ise 1960 yılında derlenmiş ve bu vakte kadar da birçok masal ilgisinin elinden geçmiştir. Mesela, Theodor Menzel’in *Billur Köşk* (Billur Kioshk) bu masalların en kıymetli derlemelerinden biridir.

Billur Köşk Masalları’nı diğerk masallardan ayıran bir özellik ise halk ağzından yazıya geçmesi değıl, profesyonel masal anlatıcıları tarafından yazılıp halka doğru yayılmasıdır.

Sonuç olarak, *Billur Köşk Masalları* on dört masaldan oluşan Türk masallarının ilk derlemesi sayılan ve ilk derleyicisi olarak bilinmeyen bir kitaptır.

Doğu Bilimleri Uzmanı **Georg Jacop**, 1889'da eline geçen ve üzerinde baskı tarihi olmayan bir *Billur Köşk* kitabından söz etmiştir. Yapılan araştırmalarla 1873 yılına ait en eski basımına ulaşılmıştır.^[2] Birçok yazar tarafından yeniden yazılıp basılmıştır. **Peyami Safa**, Server Bedii takma adıyla 1925 yılında *Resimli Billur Köşk Hikâyesi*'ni yayımlamıştır. **Selami Münir Yurdatap**, 1937'de ve **Tahir Alangu** 1961'de eseri yeniden yazmış ve yayımlamıştır.

KİMDİR?

Tahir Alangu (1915-1973) Türk yazarı ve edebiyat tarihçisidir. 1915'te İstanbul'da doğdu. 1938'de Kabataş Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünden 1943'te mezun oldu. 1946-1973 yılları arasında edebiyat öğretmeni olarak Anadolu'yu dolaştı. Galatasaray Lisesi'nde edebiyat, Robert Kolej'de Türkoloji dersleri verdi. Şiirleri, eleştirileri, edebiyat, tarih ve halk bilim üzerine yazıları öğrencilik yıllarından başlayarak birçok dergide roman ve öykü değerlendirmeleri yazdı. Ömer Seyfettin'in bütün eserlerini baskıya hazırladı. Masallar, gölge oyunları, destanlar, göçmen folkloru ve bunlarla ilgili kuramsal sorunlar hakkında araştırmalar yaptı. 19 Haziran 1973'te hayatını kaybetti.

Masal budur işte!" dedirten bir kitap...

M.E.B. 100 Temel Eser Listesinde yer alan, Tahir Alangu'nun Anadolu masallarından derlediği Billur Köşk'teki masalların hepsini okumadysak da, birini, üçünü, beşini mutlaka dinlemişizdir büyüklerimizden. Bir sultan, bir şehzade, neci olursa olsun bir genç vardır o masalarda. Büyük sorunlarla uğraşır, devlerle, perilerle boğuşur, sonunda ulaşır muradına. İstanbul Padişahının kızı, Yemen Padişahının oğluyla didişir, erkek gibi yetiştirilen sultan sonunda devlerin dilenciyle şehzade olur, Alicengiz oyununu öğrenen genç darı olur, kendisini yemek isteyen ustası tavuk olunca da bir sansara dönüşür alt eder onu, öyle sabırlıdır ki bir genç kız, sabır taşı bile çatlatır...

(Kitabın arka kapağında...)